

Bibliotheek van het federaal Parlement

De voorlopige hechtenis

dossier nr. 87 – 02.04.2004

Deze elektronische versie maakt het mogelijk alle documenten van de papieren versie te raadplegen, die in elektronische vorm bestaan. Dit laatste is niet het geval voor bepaalde artikels van doctrine, die enkel in de papieren versie beschikbaar zijn. Deze papieren versie is voorbehouden aan de leden en de diensten van het federale Parlement.

Alle elektronische adressen waren toegankelijk op de datum van verschijning van het dossier.

Het is echter altijd mogelijk dat bepaalde adressen worden afgeschaft of veranderd.

INHOUDSTAFEL

INLEIDING.....	2
BELGIË.....	6
Wetgeving	6
Parlementaire documenten	6
FRANKRIJK.....	7
Wetgeving	7
NEDERLAND.....	8
Wetgeving	8
Parlementaire documenten	8
Rechtsleer.....	8

Bibliotheek van het federaal Parlement

De voorlopige hechtenis

dossier nr. 87 – 02.04.2004

INLEIDING

De minister van Justitie overweegt een herziening van de wet op de voorlopige hechtenis om het aantal personen te beperken dat wordt opgesloten voor een veroordeling is uitgesproken.

Het leek ons derhalve interessant de huidige reglementering inzake voorlopige hechtenis in België, Frankrijk en Nederland na te gaan.

Op internationaal vlak bevat artikel 5 van het Europees verdrag voor de rechten van de mens bepalingen inzake voorlopige hechtenis. In dit dossier wordt voormeld artikel niet ten gronde onderzocht. Enkel commentaren waarin dit artikel 5 in verband wordt gebracht met de wetgeving van de bestudeerde landen, worden opgenomen.

In België worden de voorwaarden voor voorlopige hechtenis bepaald in de wet dd. 20 juli 1990 op de voorlopige hechtenis. Daarnaast vormt de wet dd. 13 maart 1973 de wettelijke basis voor een schadevergoeding bij onrechtmatige of onwerkzame hechtenis.

In 1990 wilde de wetgever voornamelijk de toepassing van de voorlopige hechtenis beperken en dit door een verfijning van de vormvoorwaarden en de vereisten ten gronde. Zo werd b.v. de minimum strafdrempel waarbij een aanhoudingsmandaat kan worden afgeleverd opgetrokken tot één jaar gevangenisstraf en werd voor de toepassing van de voorlopige hechtenis de voorwaarde van volstreekte noodzakelijkheid voor de openbare veiligheid toegevoegd. Tevens werd het niet-naleven van de termijnen bestraft door de invrijheidstelling van de beschuldigde en werden de bevoegdheden van de onderzoeksrechter versterkt. Ook werd een nieuw alternatief voor de voorlopige hechtenis ingevoerd, met name de invrijheidstelling onder voorwaarden, niet te verwarren met de voorwaardelijke invrijheidstelling. Deze invrijheidstelling onder voorwaarden kan worden toegepast vanaf het begin van de procedure, wanneer de onderzoeksrechter overweegt een aanhoudingsbevel uit te vaardigen. De voorwaarden hiervoor zijn niet in een lijst opgesomd, daar de wetgever de rechter de vrije keuze wilde laten.

Gelet op de toename van het aantal voorlopige hechtenissen, kan men vaststellen dat het belangrijkste doel van de wetgever van 1990 niet werd bereikt. Derhalve werden in de doctrine diverse oplossingen naar voor geschoven. Zo is gedacht aan een verhoging van de minimum strafdrempel die de toepassing van voorlopige hechtenis mogelijk maakt en aan een beperking van de duur van de voorlopige hechtenis die thans elke maand kan worden verlengd.

Bibliotheek van het federaal Parlement

De voorlopige hechtenis

dossier nr. 87 – 02.04.2004

In de voorbereidende werken van de wet van 1990 werd voorgesteld een limitatieve lijst op te stellen van misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis mogelijk is, maar dit voorstel werd verworpen.

Thans is in de Kamer het wetsvoorstel 831/1 hangend tot wijziging van de wet dd. 13 maart 1973. Ook wordt een wetsontwerp voorbereid dat enkele wijzigingen aanbrengt in de wet dd. 20 juli 1990 teneinde het aantal voorlopige hechtenissen te beperken.

De keuze van de doctrine gebeurde in functie van het huidige beleid dat gericht is op de strijd tegen de overbevolking in de gevangenissen. Zodoende ligt de nadruk op artikels m.b.t. de al dan niet uitvaardiging en opheffing van het aanhoudingsbevel, de duur van het aanhoudingsbevel en mogelijke alternatieven voor de voorlopige hechtenis.

Er is geen aandacht besteed aan andere aspecten van de voorlopige hechtenis noch aan de specifieke regimes die bestaan voor bepaalde categorieën van beschuldigen (b.v. minderjarigen, vreemdelingen).

In Frankrijk worden de voorlopige hechtenis en het gerechtelijk toezicht geregeld door de art. 137 tot 150 van het Wetboek van Strafvordering (CPP). Beide materies, die herhaaldelijk werden gewijzigd, zijn nauw met elkaar verbonden.

Aangezien vrijheid de regel is, krijgt de voorlopige hechtenis een uitzonderlijk en subsidiair karakter. Zij kan enkel worden bevolen als de verplichtingen van het gerechtelijk toezicht onvoldoende blijken en opsluiting in voorarrest het enige middel is om één van de doelstellingen van art. 144 van het Wetboek van strafvordering te realiseren.

Uit dit uitzonderlijk karakter vloeit voort dat de gedetineerde, 'persoon in onderzoek' genoemd (personne mise en examen), 'permanent' het recht heeft om het einde van de opsluiting te vragen. Tevens heeft de wet een minimale strafdrempel bepaald (3 jaar gevangenisstraf) waarbij voorlopige hechtenis mogelijk is evenals een beperking van de duur, afhankelijk van het type misdrijf.

Er wordt geen rekening gehouden met de opgelegde straf wanneer de voorlopige hechtenis wordt bevolen wegens tekortkomingen aan de verplichtingen van het gerechtelijk toezicht. Deze vorm van voorlopige hechtenis heeft immers als doel de beschuldigde te bestraffen en is derhalve aan minder stricte voorwaarden onderworpen.

De voorlopige hechtenis menselijker maken door rekening te houden met de familiale gevolgen ervan, was één van de bekommernissen van de wetgever in de wet van 15 juni 2000 : art. 145-5 van het wetboek van strafvordering verplicht in een specifiek geval eerst werk te maken van alternatieve maatregelen.

In geval van ongerechtvaardigde voorlopige hechtenis, is in bepaalde gevallen schadevergoeding mogelijk (art. 149 tot 150 wetboek van strafvordering).

Bibliotheek van het federaal Parlement

De voorlopige hechtenis

dossier nr. 87 – 02.04.2004

De voorlopige hechtenis heeft betrekking op minderjarigen en meerderjarigen. Toch zijn er voor minderjarigen stricte voorwaarden voorzien in de ordonnantie n° 45-174 dd. 2 februari 1945 inzake jeugddelinquentie. Op dit stelsel voor minderjarigen wordt niet ingegaan.

Een minder zware inbreuk op het vrijheidsprincipe, is het gerechtelijk toezicht. Dit is een vrijheidsbeperkende maatregel, die het mogelijk maakt de beschuldigde met het oog op de vereisten van het onderzoek of als veiligheidsmaatregel bepaalde verplichtingen op te leggen. Deze mogelijke verplichtingen, 16 in totaal, worden limitatief in de wet opgesomd. Sommige hebben de bedoeling te zorgen voor toezicht, andere de beschuldigde bij te staan of de rechten van de slachtoffers te waarborgen. Het toepassingsgebied van het gerechtelijk toezicht is ruimer dan dat van de voorlopige hechtenis. De minimale strafdrempel is lager (een correctionele gevangenisstraf), er is geen beperking van de duur en de maatregel kan worden toegepast op elke beschuldigde, ongeacht zijn leeftijd (b.v. minderjarigen).

Om het vermoeden van onschuld te bevestigen, waaraan in de voorafgaande titel van het wetboek van strafvordering wordt herinnerd, zorgde de wet nr. 2000-516 van 15 juni 2000 voor een belangrijke vernieuwing : de scheiding tussen de onderzoeksopdracht en de beslissing iemand in voorhechtenis te plaatsen. Zo wordt een 'rechter van vrijheid en detentie' (juge des libertés et de la détention), die onafhankelijk is van de onderzoekende magistraat, exclusief bevoegd voor beslissingen inzake plaatsing in, behoud of verlenging van de voorlopige hechtenis. Zijn beslissing om iemand in hechtenis te nemen is enkel mogelijk op vraag van de onderzoeksrechter bij gemotiveerd bevelschrift. Er bestaat dus een systeem van 'dubbel toezicht'. De onderzoeksrechter, die voordien bevoegd was voor detentie, behoudt zijn onderzoeksbevoegdheden. Hij beslist in principe over een gewone invrijheidstelling of een invrijheidstelling onder gerechtelijk toezicht. Dit kan ook worden beslist door de 'rechter van vrijheid en detentie', zonder bevelschrift van de onderzoeksrechter. De beslissing van één van beide magistraten volstaat dus om de detentie te beëindigen.

Op dit ogenblik is er geen wetsontwerp of wetsvoorstel over deze materie hangend. Voor bepaalde misdrijven die samenhangen met de georganiseerde criminaliteit, werd de duur van de voorlopige hechtenis gewijzigd door de recente wet n° 2004-204 dd. 9 maart 2004 tot aanpassing van de justitie aan de evolutie van de criminaliteit. Deze tekst is zeer specifiek en wordt daarom niet in het dossier opgenomen.

In Nederland wordt de voorlopige hechtenis, met inbegrip van een eventuele schadevergoeding terzake, voornamelijk geregeld in de art. 63 t.e.m. 93 van het wetboek van strafvordering.

Men kan drie vormen van voorlopige hechtenis onderscheiden : de bewaring, de gevangenhouding en de gevangenneming. De bewaring wordt voor ten hoogste

Bibliotheek van het federaal Parlement

De voorlopige hechtenis

dossier nr. 87 – 02.04.2004

tien dagen bevolen door de rechter-commissaris, de gevangenhouding en gevangenneming worden door de rechtbank bevolen voor ten hoogste dertig dagen. Deze periode kan ten hoogste twee maal voor telkens maximaal dertig dagen worden verlengd. De toepassing van de voorlopige hechtenis wordt met de nodige waarborgen omringd. Zo bepaalt de wet de gevallen waarin en de gronden waarop voorlopige hechtenis kan worden bevolen. Ook kan worden overgegaan tot schorsing of opschorting van de voorlopige hechtenis. Hieraan worden voorwaarden verbonden. De wet bepaalt twee voorwaarden, waaraan verplicht moet worden voldaan, t.w. dat de verdachte zich bij opheffing van de schorsing niet aan het bevel van voorlopige hechtenis onttrekt en bij veroordeling niet aan de opgelegde vrijheidsstraf. De rechter kan nog andere voorwaarden toevoegen.

In deze materie zijn een aantal wetsvoorstellen hangend die betrekking hebben op wijzigingen in de opsomming van de misdrijven waarvoor voorlopige hechtenis mogelijk is. Deze zijn erg specifiek en niet in het dossier opgenomen. Het belangrijkste voorstel, dat wel is opgenomen, betreft voornamelijk aanpassingen in de procedure van de voorlopige hechtenis. Zo wordt o.a. gedacht aan een verlenging van de termijn van bewaring van 10 naar 14 dagen en aan de mogelijkheid het bevel tot gevangenhouding of gevangenneming voor 90 dagen te verlenen. Dit wetsvoorstel is voor een deel ontleend aan de resultaten van het onderzoeksproject Strafvordering 2001, met daarin o.a. het interimrapport 'Het vooronderzoek in strafzaken'. Het is de bedoeling het strafprocesrecht te moderniseren en efficiënter te maken. Zo kan het betrokken wetsvoorstel leiden tot een daling van het aantal raadkamerbehandelingen en de werklast van het openbaar ministerie en de rechters verminderen.

Tenslotte kan ook nog de nota 'Sancties in perspectief' worden vermeld, met als uitloper het rapport 'Vrijheidsbeperking door voorwaarden' van de Commissie voor de Straf van vrijheidsbeperking (Commissie Otte). Laatstgenoemd rapport raakt ook de problematiek van de voorwaarden die bij schorsing van voorlopige hechtenis kunnen worden opgelegd.

Tenslotte wordt nog aandacht besteed aan de problematiek van het cellentekort. In dit kader worden verschillende maatregelen uitgewerkt, waarvan we er enkele aanstippen. Mensen die zijn veroordeeld tot voorlopige hechtenis, komen normaliter terecht in een huis van bewaring. Het is echter mogelijk in geval van capaciteitsproblemen betrokkenen langer in een politiecel op te sluiten. Ook wordt gewerkt aan een voorstel om voorlopig gehechten na hun veroordeling in eerste aanleg sneller door te verwijzen naar een gevangenis. Verder wordt er ook gebruik gemaakt van het regime van meerpersoonscellen.

Bernard Vansteelandt
Bibliothecaris

Bibliotheek van het federaal Parlement
De voorlopige hechtenis
dossier nr. 87 – 02.04.2004

BELGIË

Wetgeving

Wet van 20 juli 1990 betreffende de voorlopige hechtenis

Wet van 13 maart 1973 betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis

<http://www.just.fgov.be> - rubriek 'geconsolideerde wetgeving'

Parlementaire documenten

Wetsvoorstel tot wijziging van artikel 28 van de wet betreffende de vergoeding voor onwerkzame voorlopige hechtenis

<http://www.dekamer.be/FLWB/pdf/51/0831/51K0831001.pdf>

Bibliotheek van het federaal Parlement
De voorlopige hechtenis
dossier nr. 87 – 02.04.2004

FRANKRIJK

Wetgeving

Wetboek van strafvordering
Rubriek "codes" (geconsolideerde versie)
Art. 137 tot 150 (wetgeving)
Art. R.16 tot R.40-22 (uitvoeringsbepalingen)
<http://www.legifrance.gouv.fr>

Bibliotheek van het federaal Parlement
De voorlopige hechtenis
dossier nr. 87 – 02.04.2004

NEDERLAND

Wetgeving

Wetboek van strafvordering

Art. 63 t.e.m. 93

Art. 133

<http://www.wetten.nl>

Parlementaire documenten

29253, nr. 1, 2, 3, 4, 5

24587, nr. 95 (pag. 4), nr. 94, nr. 91 (pag.10)

27419, nr. 1

<http://www.overheid.nl>

Rechtsleer

The Dutch criminal justice system-2003

Issues of procedural law

http://www.ministerievanjustitie.nl/b_organ/wodc/publicaties/rapporten/pubrapp/o_b205i.htm

Doorplaatsing veroordeelden van huis van bewaring naar gevangenis (28 nov.2003)

<http://www.om.nl/?p=pg&s=341&jaar=2003&maand=11>

Brochure gevangeniswezen-nov 1998 (p. 8-11)

<http://www.dji.nl/hipe/uploads/031224105026/GW%20brochure.pdf>